

ØKOKRIM

Nå er det NOK

Kontanter i den kriminelle økonomien

Nå er det NOK - Kontanter i den kriminelle økonomien, Økokrim, oktober 2023
Foto forsiden: iStock / Mirza Kadic
Grafisk formgivning: Økokrim. Opplag og trykk: 300x, Aksell

Foto: Unsplash

Forord

Den kriminelle økonomien er i aller høyeste grad fremdeles analog. Til tross for at de fleste nå velger digitale betalingsløsninger, er den nominelle verdien av den norske kontantbeholdningen i dag om lag den samme som i 1996, på rundt 40 milliarder kroner. Det er grunn til å tro at en stor andel av kontantbeholdningen i dag benyttes i den kriminelle økonomien.

Til tross for at norske kroner ikke er en spesielt anvendelig valuta i utlandet, har det årlig blitt transportert en stor mengde norske kontanter ut av landet. Bare i 2022, et år som fortsatt var påvirket av pandemien, ble det transportert ut rundt 8 milliarder kroner. Kun en brøkdel av kontantene oppgis til myndighetene ved utreise. Resten smugles trolig ut. Kontantene samles gjennom flere ledd i utlandet før de returneres til Norge.

Våren 2023 ble det innført restriksjon ved mottak av norske kontanter fra utlandet. Dette er et viktig skritt for å redusere hvitvasking og terrorfinansiering.

Innført restriksjon har endret flyten av norske kontanter. De organiserte kriminelle har nå vanskeligheter med å hvitvaske kontanter og å gjøre opp for illegale varer. Vi har imidlertid ingen

indikasjoner på at de kriminelle bruker mindre kontanter. Og vi vet at aktørene som hvitvasker penger for organiserte kriminelle er omstillingsdyktige. Vi er derfor bekymret for at de kriminelle vil ta i bruk andre metoder for å hvitvaske kontanter.

Sirkulasjonen av kontanter som vi beskriver i denne rapporten har vært kjent for norske myndigheter lenge, og er et problem i mange land. Et godt samarbeid mellom de skandinaviske FIU'ene har bidratt til at de kriminelles bruk av kontanter nå får fokus.

Vi kommer til å følge opp denne utfordringen gjennom et sterkere samarbeid innad i politiet og med finansnæringen, offentlige etater og internasjonale partnere. Formålet må være å forhindre hvitvasking og terrorfinansiering, samt styrke kontrollen over den kriminelle økonomien. Dette vil bidra til å opprettholde finansiell integritet og sikkerhet nasjonalt og internasjonalt.

Pål K. Lønseth
Sjef for Økokrim

Kontanter i økonomien

Digitale betalingsløsninger får en stadig større plass i samfunnet vårt. Person-til-person betalinger gjøres i dag i stor grad med Vipps eller banktransaksjoner og varer betales med kort eller mobil. Antall korttransaksjoner per person øker, samtidig som verdien av hver transaksjon synker. Dette viser at terskelen for bruk av kort blir stadig lavere.

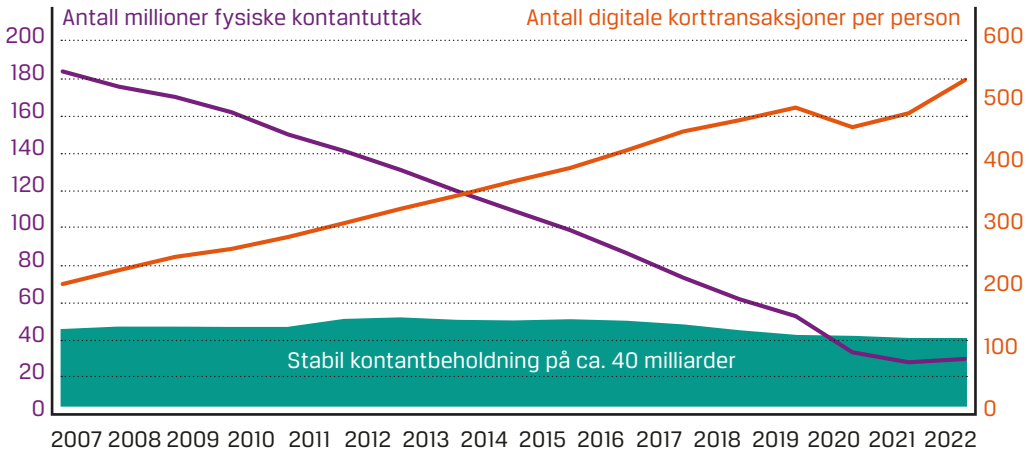
Samtidig har antall kontantuttak i perioden 2007 til 2022 blitt redusert med ca. 83 prosent. Kontanter blir nå kun benyttet ved tre prosent av kjøp ved utsalgssteder.¹ Det er også trolig få som sparer i kontanter. Til tross for overgangen til en digital økonomi har den nominelle² verdien av kontantbeholdningen i Norge vært stabil siden 1996. Om lag 40 milliarder norske kroner i kontanter var i sirkulasjon ved utgangen av 2022. Etterspørselen etter 500-seddelen er størst og, ikke

minst, økende. Det er mye som tyder på at det er den kriminelle økonomien som står for store deler av etterspørselen etter kontanter.

Internasjonalt øker kontantbeholdningen for flere valutaer, samtidig som bruken av kontanter reduseres. Dette kalles «The Paradox of Banknotes», og er identifisert i mange økonomier, blant annet i Eurosonen, Storbritannia og USA.³ Fra introduksjonen av Euro i 2002 til utgangen av 2022 økte kontantbeholdningen av Euro med over 600 prosent. En betydelig økning av kontantbeholdning registreres også for britiske Pund og amerikanske Dollar. For alle valutaene er det de store valørene som utgjør hoveddelen av verdien i kontantbeholdningene.

-
- 1 Med utsalgsstedet omfattes butikker, restauranter, vareautomater, frisører, offentlig kommunikasjon m.m.
  - 2 Kontantbeholdningen angitt i nominell verdi angir beholdningen i antall kroner som til enhver tid er gjeldende. Selv om beholdningen av kontantene var på samme beløpsmessige nivå i 1996 og 2022, er nytteverdien av samme beløp i 1996 større enn i 2022 på grunn av inflasjon.
  - 3 Bank of England, [Banknotes in Circulation: Still Rising: What does this mean for the future of cash](#), 2009.

Det norske kontantparadokset

Hvordan genereres kontanter ved kriminalitet i Norge?

Mye av den mest alvorlige og profittmotiverte kriminaliteten i Norge begås av norske eller utenlandske kriminelle nettverk.⁴ Den organiserte kriminaliteten genererer betydelige kontantbeløp hvert år.

Narkotikasalg genererer store kontantmengder som samles og fraktes til narkotikaeksportører i utlandet som oppgjør for, eller reinvestering i, større narkotikaparti.

En rekke ulike typer kriminalitet begås også i og via foretak. Både ved arbeidslivskriminalitet og ved fiskerikriminalitet er det i hovedsak gjennom næringsdriften at det genereres utbytte fra en ellers lovlig vare eller tjeneste som omsettes.

Arbeidslivskriminalitet genererer mye kontanter, spesielt der det benyttes svarte underleverandører og fiktiv fakturering. Gjennom foretak kan kontanter benyttes til svart avlønning, integrering i kontantomsetningen og kjøp av varer og tjenester.

I Sverige mener nå politiet at de kriminelle gjengene tilegner seg mer penger fra bedrageri enn narkotika. Beregninger viser at kriminelle tjener rundt 5,8 milliarder kroner på bedrageri og 2,5 milliarder kroner på narkotikakriminalitet i året.⁵ Selv om bedrageri som oftest genererer digitalt utbytte, benytter bedragerne pengemuldyr som tar ut utbyttet i kontanter for å bryte pengesporet.⁶

4 Med kriminelle nettverk menes miljøer, gjenger, grupperinger eller sett av individer som samarbeider om den kriminelle aktiviteten.

5 Aftenposten, De skyter, sprenger og selger stoff. Men narkotika er ikke lenger deres viktigste inntektskilde, publisert 12.10.2023.

6 Europol, Why cash is cash still king?, 2015.

Kontanter i den kriminelle internasjonale økonomien

Profittmotivert kriminalitet og hvitvasking undergraver samfunnet ved å infiltrere den lovlige økonomien.

Organiserte kriminelle har utviklet en parallell økonomi med globalt omfang. Det har blitt uunnværlig for moderne organiserte kriminelle å kunne hvitvaske utbytte i en industriell skala, flytte penger gjennom et nettverk av kriminelle finansmeglere og bestikke aktører. Flere med nøkkelroller innen organisert kriminalitet befinner seg også i utlandet, selv om deler av kriminalitetsutøvelsen finner sted i Norge.⁷ Den internasjonale kriminelle økonomien er også i aller høyeste grad basert på kontanter.

Få elektroniske spor om eier og mottaker

Kontanter har en rekke iboende egenskaper som gjør de nyttige i hvitvaskingsprosessen.^{8,9} Kontanter bærer ikke med seg historikk om tidligere eier eller informasjon om hva de har blitt benyttet til. De kan benyttes og oppbevares uten at en tredjepart, som for eksempel en bank, registrerer når og hvordan de benyttes. Tredjeparter kan heller ikke hindre at transaksjoner blir gjennomført. Kriminelle aktører kan derfor samle opp verdier og gjennomføre transaksjoner i kontanter uten at det blir synlig for myndighetene.

7 Europol, *The other side of the coin: An analysis of Financial and Economic Crime*, 2023.

8 Europol, [Why is cash still king?](#), 2015.

9 NOU 2020:10, *Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet*, 2020.

I motsatt fall, når pengene finnes på en konto eller investeres i verdipapirer eller eiendom, vil det raskt fremkomme for myndighetene at personer har opparbeidet seg verdier de ikke kan forklare opprinnelsen til.

Kontantbruk er dermed en effektiv måte å bryte pengesporet på og kontantbrukerne er mer anonyme enn de som benytter digitale betalingsløsninger.

Mer attraktivt å hvitvaske kontanter i utlandet

Kontanter kan hvitvaskes på en rekke måter. Kjøp av dyre verdigjenstander og forhåndsbetalte kort er vanlig. Utbedringer og oppussing av eiendom betalt svart er en metode som ikke bare hvitvasker utbytte, men også skaper verdiøkning for den kriminelle.

Ettersom Norge er et av samfunnene i verden hvor kontantbruken er minst, vil det lett vekke oppmerksomhet dersom noen forsøker å benytte store mengder kontanter her. I mange andre land er det derimot fremdeles utstrakt bruk av kontanter og enkelte steder også verdi-amnesti.¹⁰ Dette er gjerne land hvor hvitvaskingsregelverket håndheves

mindre strengt enn i Norge. Kontantbruk og store kontantinnskudd vil dermed i mindre grad vekke oppsikt der, og det vil i mindre grad bli stilt spørsmål knyttet til pengenes opprinnelse.

Å flytte penger utenlands skaper også geografisk avstand til kriminaliteten pengene stammer fra, gir utfordringer i sporingen av kontantene på tvers av landegrenser og krever involvering av politi og myndigheter i andre land.

Aktører profiterer på skyggeøkonomien

I den kriminelle økonomien er det behov for personer som livnærer seg av å flytte penger internasjonalt.

Profesjonelle hvitvaskere og uformelle verdioverføringsystem har utbredelse over hele verden og kan være både individuelle entreprenører så vel som nettverk. En rekke aktører/nettverk i Norge tilbyr hvitvaskingstjenester til kriminelle mot en mindre prosentandel av totalbeløpet som skal hvitvaskes. De frakter enten kontantene ut av Norge selv eller organiserer annen transport eller kurér. Aktørene utnytter også økonomisk sårbare personer som kuréerer/transportører.

¹⁰ Med verdiamnesti menes å legitimere uoppgitte eiendeler fra inn- og utland uten risiko for straffeskatt eller annen type straff.

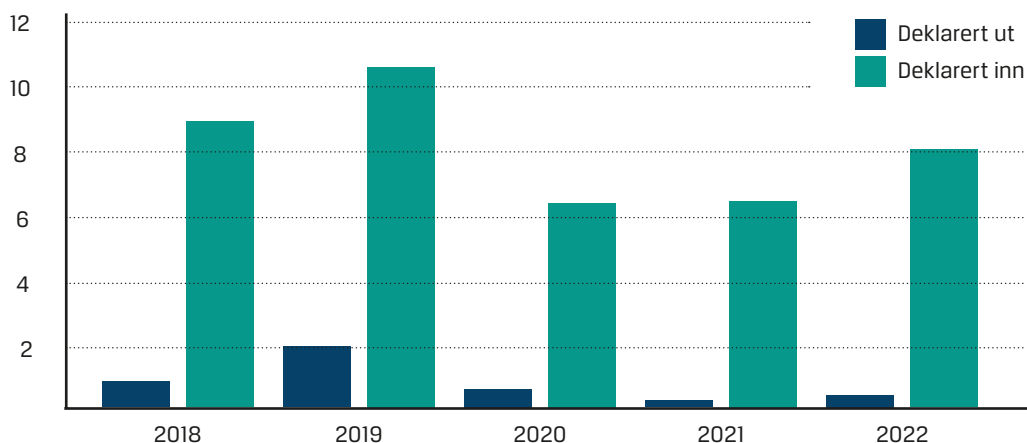
Smugling av norske kontanter ut av Norge

En gjennomgang av deklarasjoner av norske kontanter viser at det årlig har blitt deklartert inn mellom 8 og 10 milliarder kroner i kontanter til Norge. Selv i pandemiårene 2020 og 2021, som anses som unntaksår, ble det deklartert inn ca. 6,5 milliarder til tross for strenge reiserestriksjoner. Beløpet som deklarerer ut er betydelig lavere. Store deler av differansen på mellom 7 og 8 milliarder kroner i kontanter smugles årlig ut av

Norge. Norske myndigheter får derfor ikke informasjon om hvem som fører ut de store summene kontanter fra Norge, eller når de går ut av landet.

En rekke beslag av norske kontanter på vei ut av Norge og nedover i Europa tilsier at omfanget per transport kan være betydelig.¹¹ Tidligere i 2023 ble det eksempelvis funnet totalt 23 millioner norske kroner i kontanter fordelt på fire lastebiler i Sverige.

Inn/ut-deklarering av NOK (tall i milliarder)

¹¹ National Customs Agency of the Republic of Bulgaria, [Customs officers found undeclared Norwegian and Swedish kroner worth over BGN 1 million](#), 2023.

Ved bruk av 500-lapper og andre høye valører kan det fraktes millioner av kroner uten at det tar mye plass. Betydningen av høye valører er så stor at politimyndigheter i enkelte land har observert at 500-Euro seddelen har blitt solgt for mer enn 500 Euro i kriminelle miljøer.

De kriminelle benytter den legale og globale vareflyten

Selskaper som tilbyr tjenester eller frakt av varer internasjonalt vekker lite mistanke, og benyttes derfor av kriminelle til å smugle ut kontanter for å redusere oppdagelsesrisiko. Flere store beslag av norske kontanter i utlandet det seneste året er gjort i vogntog og lastebiler som frakter varer fra Norge. Å spore eiere av kontanter vanskeligjøres ved at penger tilhørende mange ulike aktører smugles i bulk.¹² Den geografiske avstanden skaper også utfordringer for politisamarbeid mellom ulike jurisdiksjoner.

Legger vi til grunn et år hvor det fraktes 10 milliarder kroner ut (deklarerert og smuglet), betyr det at

- 27,4 millioner kroner eller
- ca. 55 000 stk. av 500-seddelen eller
- ca. 57 kg med 500-sedler forlater Norge hver eneste dag gjennom året.

Kjente vekslingssteder

Spesielt Tyrkia utmerker seg som destinasjon for de som frakter kontanter ut av Norge. Tyrkia er en attraktiv destinasjon blant annet på grunn av landets periodevise verdiamneste. Dette gjør at personer og virksomheter ikke trenger å oppgi informasjon om pengenes opprinnelse og heller ikke vil bli stilt strafferettslig ansvarlig for penger som stammer fra kriminalitet. I 2022 var norske og svenske kroner blant topp fire udeklarte utenlandske valutaer som ble oppdaget på grensen mellom Bulgaria og Tyrkia.

Andre land hvor vi ser at norske kontanter blir vekslet inn i større skala, er De Forente Arabiske Emirater, Somalia, Polen, Iran og Irak.

---

¹² En bulktransaksjon er enkelttransaksjoner slått sammen til én stor transaksjon.

Milliarder i kontanter sirkulerer

Sirkulasjonen av norske kontanter over landegrensen involverer flere ulike aktører. For hvert ledd distanseres kontantene fra opprinnelig eier og hva kontantene stammer fra.

(1) Aktører i Norge med behov for å frakte norske kontanter ut av Norge

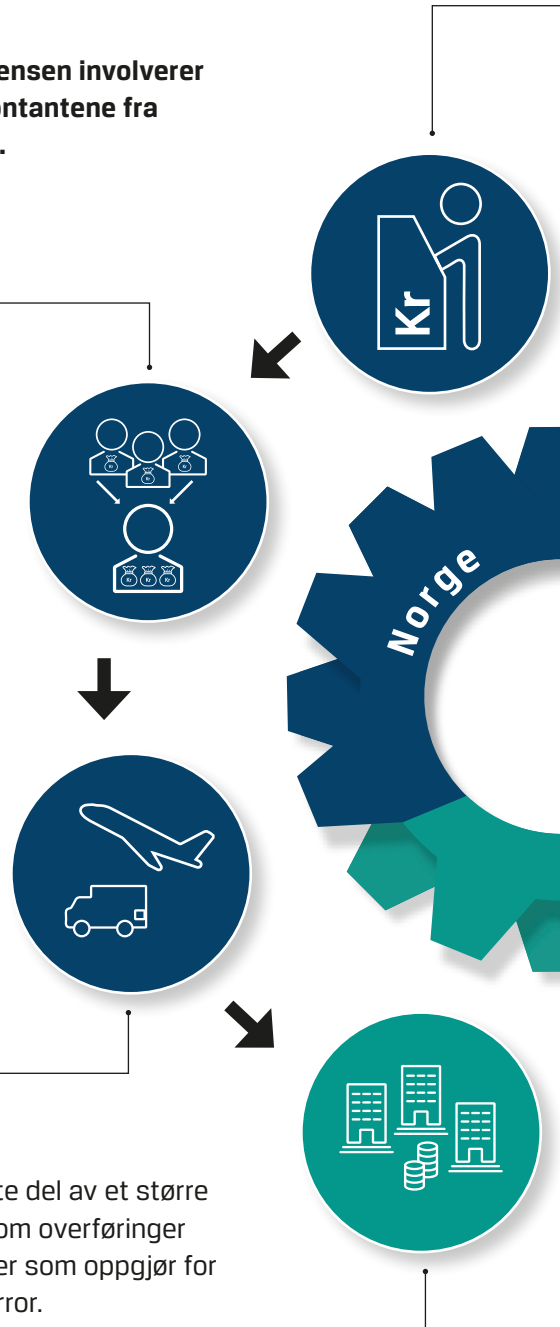
Utbytte fra kriminalitet genererer store mengder kontanter og norsk politi gjør jevnlig beslag av kontantbeløp på over 100 000 kroner. Kontanter fra hele landet fraktes ofte til Oslo før de transporteres ut av landet.

(2) Frakt av norske kontanter ut av Norge

Aktører transporterer norske kontanter ved bruk av pengekurérer på fly eller i vogntog sammen med annen legal varetransport eller i personbiler. Kontanter som fraktes med vogntog eller personbil kan enkelt transporteres gjennom flere land uten å risikere å bli kontrollert, da få land har krav om deklarasjon internt i EU. Økokrim utelukker ikke at det også benyttes flere fraktmetoder, for eksempel per post og sjøveien.

(3) Veksling av norske kontanter i utlandet

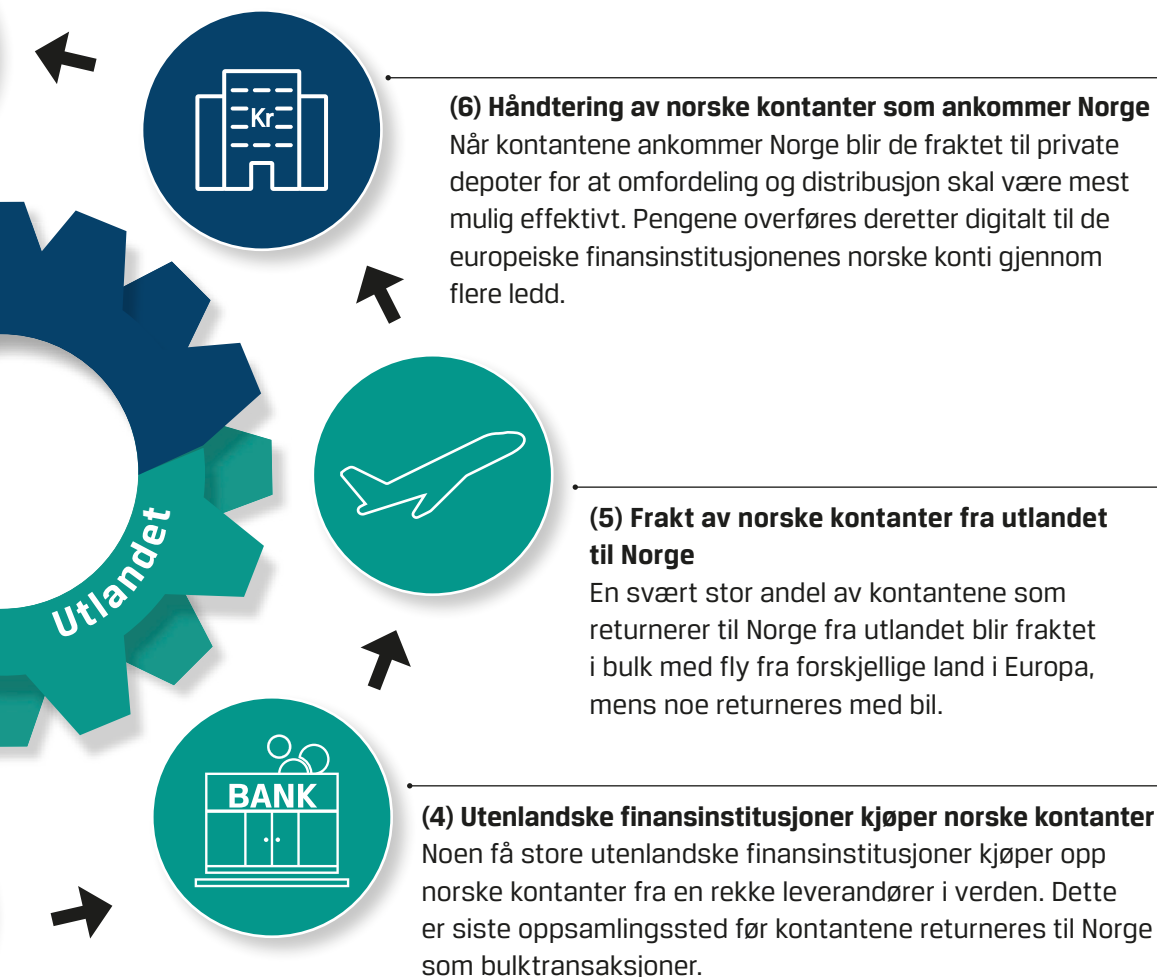
Aktørene som frakter kontanter ut av Norge er ofte del av et større internasjonalt vekslernetverk som samarbeider om overføringer ved behov. Formålet kan være å benytte kontanter som oppgjør for illegale varer, hvitvaske penger eller finansiere terror.

rer årlig inn- og ut av Norge

(7) Norske kontanters vei til publikum

Kontantenes vei tilbake til det norske publikum skjer ofte ved kontantuttak fra minibanker og butikker. Kriminelle aktører opparbeider seg på nytt store mengder kontanter, og får på nytt et behov for å frakte disse ut av Norge. Slik gjentar syklusen seg.

Deklarasjon av norske kontanter ved inn- og utførsel

Det er pliktig å deklare kontanter til Tolletaten ved grensepassering inn eller ut av Norge dersom verdien overstiger NOK 25 000. Det er ingen gebyr knyttet til inn- eller utførsel av kontanter, men dersom kontantene ikke deklarerer og dette avdekkes, risikerer personen eller virksomheten å bli ilagt et overtredelsesgebyr på 20 prosent av beløpet som ikke ble deklart.

I deklarasjonsskjemaet skal det blant annet fremkomme hvem som deklarerer pengene, eventuelt hvem det gjøres på vegne av. Videre skal opprinnelsesland eller bestemmelsesland oppgis, avhengig av om pengene føres inn eller ut av landet.

Ny restriksjon - kriminelle får ikke vekslet inn norske kontanter

På grunn av høy risiko for hvitvasking ble noen banker mer restriktive med å kjøpe norske kontanter fra utlandet i løpet av våren 2023.¹³ Dette medførte at utenlandske finansinstitusjoner ikke fikk solgt norske kontanter til Norge, og dermed heller ikke ønsket å ta imot norske kontanter. Muligheten for å veksle inn norske kontanter i utlandet er derfor sterkt redusert. Som en konsekvens av dette har deklarasjoner av norske kontanter sunket betraktelig.

Den kriminelle kontantbaserte økonomien har dermed blitt mindre likvid og kriminelle aktører har store mengder kontanter i inn- og utland som de ikke får vekslet inn. Det har ført til at de nå har utfordringer med å innfri gjeld, reinvestere det kriminelle utbytte og hvitvaske norske kontanter.

Bekymring for modusendring

Aktører og nettverk som flytter penger har tidligere vist seg å være svært omstillingsdyktige, og tar raskt i bruk nye metoder. Det er allerede indikasjoner på at kriminelle har endret hvitvaskingsmodus som følge av bankenes mer restriktive holdning og vanskeligheter med å veksle norske kontanter i utlandet.

Økokrim har grunn til å tro at kontantene i økende grad konverteres i Norge ved kjøp av verdigjenstander¹⁴, kryptovaluta og veksling av norske kroner til Euro og amerikanske Dollar. Det er foreløpig uklart i hvilket omfang metodene benyttes og om dette er de metodene som vil bli benyttet til å hvitvaske de store summene av kontanter. Norsk politi og Tolletaten følger utviklingen nøye fremover.

---

¹³ Norges Bank, [Problemer med veksling av norske sedler i utlandet](#), 2023.

¹⁴ Eksempelvis biler, gull og klokker.

Sakseksempel

I en fysisk leveranse av kontanter som ble returnert til Norge fra utlandet i 2019, besto 6,5 millioner kroner av helt nye tusenlapper fra en seddelserie som ble sluppet mindre enn tre uker tidligere. Kontantene var innpakket i plast og banderoler fra Norges Bank. Basert på dato for ny seddelserie og tidspunktet pengene returnerte til Norge, betyr det at kontantene ble ervervet i Norge og returnert på maksimalt 19 dager. Pengene ble vekslet inn til lokal valuta på et vekslingskontor i Dubai av en norsk statsborger. Det er ikke kjent om sedlene ble deklartert ut eller ikke.

Myndighetene har lite oversikt over kontanter

Det finnes ingen god oversikt over hva kontanter i Norge benyttes til. Det er dermed ukjent hvor stor del av de norske kontantene verdt om lag 40 milliarder kroner som brukes til transaksjoner, og reserve- eller beredskapsoppbevaring.

Ansvarspulverisering

Det er mange aktører som er involvert i sirkulasjonen av kontanter i både inn- og utland. De mange aktørene i kontant-håndteringen bidrar til at oversikten over kontantbruken blir fragmentert og lite oversiktlig.

Det er i utgangspunktet kun private aktører som er involvert i sirkulasjonen av kontanter i Norge. Norges Bank sørger for at det er tilstrekkelig med kontanter i samfunnet, men både forvaltningen og eierskapet til kontantene i private depot er utkontraktert til pengetransportører

og én bank.¹⁵ I tillegg utkontrakter bankene deler av tjenestene knyttet til kontantinnskudd og -uttak til butikker og minibankoperatører.¹⁶

Publikums kontantinnskudd og -uttak

Kontantinnskudd og -uttak kan i dag blant annet gjøres i innskuddsautomater, minibanker, butikker¹⁷ og over filialskranker. Beløpsgrensene for både innskudd og uttak per transaksjon varierer med hvilken metode og bank som benyttes. Det er heller ikke alle banker som har en beløpsbegrensning.

Det finnes eksempler på kontantinnskudd på flere millioner kroner på norske konti foretatt i innskuddsautomat på bare noen måneder. Det er også observert at utenlandske bankkort har blitt brukt til å ta ut flere millioner i kontanter

---

¹⁵ Norges Bank, Årsrapport for setlar og myntar 2022.

¹⁶ Finanstilsynet, [Bankenes tilbud av kontantjenester](#), udatert.

¹⁷ «Kontant-i-butikk» er en tjeneste hvor bankene tilbyr sine kunder innskudd og uttak av kontanter i fysiske dagligvarebutikker. «Cashback» er kontantuttak i tilknytning til varekjøp.

i løpet av få måneder. Opprinnelsen til pengene som kommer fra utenlandske bankkort og hva kontantene benyttes til i Norge er ukjent.

Det er ingen konsesjonsplikt for å drifte minibanker i Norge, men Finanstilsynet skal orienteres om etablering av minibanker. Akkumulerte tall knyttet til ulike løsninger for kontantinnskudd og -uttak tilfaller Norges Bank, men myndighetene har ut over det ingen enkel tilgang til underliggende data. Det finnes derfor lite informasjon om distribusjonen av kontanter til publikum. Det er heller ingen oversikt over hvilke minibanker som benyttes hyppigst eller hvor beløps-uttakene er høyest.

Manglende informasjon fra rapporteringspliktige

Rapporteringspliktige betalingsforetak som har stått for mottak og veksling av norske kontanter har i liten grad rapportert om mistenkelige transaksjoner tidligere. Etter modusendring er det også påfallende få rapporteringer av mistenkelige transaksjoner tross økende veksling av norske kontanter til Euro og amerikanske Dollar i Norge.

Ikke rapporteringspliktige aktører

Forhandlere av verdigjenstander er ikke rapporteringspliktige, men det er en

beløpsgrense på kontantbetalinger på 40 000 kroner. Det kan likevel være andre forhold som er mistenkelige. Ved å gjøre de rapporteringspliktige kan også Finanstilsynet føre tilsyn med virksomheten.

I Norge er heller ikke pengetransportører pliktig å rapportere om mistenkelige forhold til politiet, selv om de har kunnskap om den interne og grensekryssende kontantflyten i Norge.

Utilstrekkelig kunnskapsgrunnlag

Selv om ikke all kontantbruk er knyttet til kriminalitet, bruker nesten alle kriminelle kontanter i ett eller annet steg av hvitvaskingsprosessen.¹⁸ Kontanters anonymitet og manglende sporbarhet er av stor betydning for de kriminelles hvitvaskingsoperasjoner. I et stadig mer digitalisert samfunn, har bruken av kontanter blant de kriminelle i hvitvaskingsprosessen ikke blitt høyt nok prioritert. Politiet og andre offentlige etater har mye informasjon om kriminelles kontantbruk, men den er i liten grad strukturert og systematisert. Det gjør at kunnskapsgrunnlaget, og muligheten til å forebygge, på dette området er dårligere enn det kunne vært.

---

¹⁸ Europol, [Why is cash still king?](#), 2015

Hvitvasking og terrorfinansiering

Formålet med hvitvasking er å hindre at myndigheter får kjennskap til penger som stammer fra kriminalitet. I hvitvaskingsprosessen inngår kriminelles plassering, tilsøring og integrering av utbytte fra kriminalitet i den legale økonomien. Særlig tilsøringsfasen og integreringen i den legale økonomien er ofte flytende. De organiserte kriminelle benytter profesjonelle hvitvaskere som et ekstra tilsørende ledd, er tilpasningsdyktige og utnytter sårbarheter i samfunnet ved hvitvaskingsoperasjoner.

I henhold til hvitvaskingsloven skal ulike aktører blant annet i bank, finans og forsikring kontrollere sine kunder og stille spørsmål til opprinnelsen til penger. Vel så viktig som å kontrollere hvor pengene stammer fra, er det å avdekke formålet med transaksjoner. Terrororganisasjoner mottar finansiering fra hele verden og dette er penger som også blir forsøkt holdt skjult for myndighetene. Dersom det etter nærmere undersøkelser er forhold som gir grunnlag for mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, skal rapporteringspliktige oversende slike opplysninger til Økokrim.

Anbefalinger

Restriksjon i mottak av kontanter er et viktig skritt for å redusere hvitvasking og terrorfinansiering. Samtidig bør det være mulig å returnere kontanter til Norge dersom opprinnelsen til kontantene er kjent og legal, og kan dokumenteres på en tilfredsstillende måte.

Mesteparten av kontantene som har sirkulert inn og ut av Norge er trolig tilknyttet den kriminelle økonomien og del av hvitvaskingsoperasjoner. Mottaksrestriksjonen har gjort oss bekymret for modusendringer som kan føre til økt hvitvasking i Norge. Det er derfor viktig at utviklingen videre følges nøye, og at myndighetene jobber sammen med det formål å iverksette flere tiltak som kan forebygge slike hvitvaskingsoperasjoner.

Det er behov for videre oppfølging langs flere akser. Samarbeid og kunnskapsgrunnlaget bør forbedres og kontrollen med kontantsirkulasjonen økes. Bruk av kontanter til hvitvasking bør også få større konsekvenser for de kriminelle. Nedenfor har vi skissert mulige tiltak som kan bidra til dette.

Forbedret kunnskapsgrunnlag

Det finnes ingen oversikt over hvor stor andel av kontantbeholdningen i Norge som benyttes til legale transaksjonsformål og formuesoppbevaring. I Eurosonen er det gjennomført en undersøkelse som konkluderer at de ikke klarer å identifisere hva 80 prosent av kontantbeholdningen, om lag tusen milliarder Euro, ble benyttet til.¹⁹ Det bør gjennomføres en slik undersøkelse i Norge for å få bedre kunnskapsgrunnlag om hvor mye kontanter som sirkulerer i den kriminelle økonomien og hvordan kriminelle benytter kontanter i sin virksomhet.

Nasjonalt samarbeid

Offentlige etater i Norge bør også i større grad samarbeide, utveksle informasjon og benytte sin samlede kompetanse for å monitorere endringer i modus. Flere private aktører vil også kunne bidra med nyttig informasjon og kunnskap om hvordan kriminelle bruker kontanter i Norge.

Internasjonalt samarbeid

Norsk politi er avhengig av jevnlig informasjonsdeling med andre land og et godt og stabilt internasjonalt

---

¹⁹ ECB, The paradox of banknotes: understanding the demand for cash beyond transactional use, 2021.

antihvitvaskingsarbeid. Ved å bidra mer aktivt i internasjonale fora og organisasjoner som Europol, INTERPOL, FATF og Egmont vil man styrke globale nettverk for bekjempelse av finansiell kriminalitet og sikre etterlevelse av internasjonale standarder.

Oppdatering av rapporteringsplikten

Flere av aktørene som er sentrale i håndteringen av kontanter i Norge er ikke rapporteringspliktige i hvitvaskingsregimet. Myndighetene går derfor glipp av viktig informasjon knyttet til de kriminelles bruk av kontanter. Det bør derfor vurderes om de som drifter minibanker, pengetransportører og forhandlere av verdigjenstander bør bli rapporteringspliktige.

Konsesjon for å drifte minibanker

Enhver aktør som opererer en minibank bør inneha en gyldig konsesjon fra Finanstilsynet. Dette vil bidra til å sikre at kun regulerte og godkjente aktører har tilgang til minibankmarkedet. Med konsesjonsplikten bør det medfølge en plikt til å rapportere om omløpshastigheten for kontanter per minibank.

Nasjonale beløpsgrenser for kontantinnskudd og -uttak

Det bør innføres beløpsgrenser for maksimale innskudd og uttak av

kontanter i automater. Beløpsgrensen bør gjelde for både norsk og utenlandsk valuta. I tillegg bør innskudd eller uttak over beløpsgrensen gjøres i filialer. Dette vil gi større muligheter for å kontrollere opprinnelsen til pengene før de settes på bankkonto.

Deklareringsskjema

Det bør utvikles et bedre deklarerings-skjema for økt kontroll over kontantflyten på tvers av landegrenser. I deklarerings-skjemaet bør både midlenes opprinnelse og formål med transaksjonen oppgis. Det bør også innføres krav om forhånds-deklarasjon på større beløp for å sikre at myndighetene har mulighet til å undersøke midlenes legitimitet.

Skjerpe konsekvensene ved smugling

Konsekvensene ved å bli tatt for ulovlig utførsel av kontanter er såpass milde, at smugling likevel kan lønne seg for de kriminelle. Myndighetene bør derfor se på muligheter for å skjerpe konsekvensene ved ulovlig inn- og utførsel av kontanter. Gebyret for overtredelse av deklareringsplikten bør økes fra dagens nivå på 20 prosent. Dersom en kontantsmugler ikke kan redegjøre for opprinnelsen til pengene eller at innehaveren ikke er i posisjon til en slik formue, bør det også bli mulig å inndra kontantene på stedet.

Postadresse: Pb. 2096 Vika, NO-0125 Oslo

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2 C, NO-0164 Oslo

Kontakt: 23 29 10 00 / post.okokrim@politiet.no

www.okokrim.no